

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Здравко Вутов Лалчев,

Софийски университет “Св. Климент Охридски“

на дисертационен труд

на гл. ас. **Маряна Георгиева Кацарска**

на тема: **Учебно съдържание и модел за обучение в извънкласната работа по математика**

за присъждане на образователната и научна степен “**доктор**” по: област на висше образование **1. Педагогически науки**; професионално направление 1.3. **Педагогика на обучението по ...** ; научна специалност **Методика на обучението по математика**

Становището е изготвено на основание заповед № 1955 от 08.07.2015 г. на Ректора на Югозападния университет “Неофит Рилски”, по решение на ФС на Природо-математическия факултет и в съответствие с чл. 4 от Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на Закона, както и Вътрешните правила за прилагане на закона за развитие на академичния състав на Югозападния университет “Неофит Рилски”.

Автор на дисертационния труд е **Маряна Георгиева Кацарска** – докторант на самостоятелна подготовка към катедра ”Математика“ на Природо-математическия факултет с научен консултант: **проф. д.н. Иван Мирчев**. Докторантът е отчислен с право на защита със заповед на Ректора на ЮЗУ “Неофит Рилски” – №0986 от 27.07.2001 г.

1. Избрани моменти от биографията на докторанта.

Маряна Георгиева Кацарска има завършени полувисше и висше образование – полувисше в Учителски институт в гр. Смолян (1981), специалност „Учител по математика, физика и трудово обучение“ и висше в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (1988) специалност „Математика“ и квалификация „Математик и учител по математика“. От 1996 г. до 1999 г. Маряна Кацарска е докторант на самостоятелна подготовка към катедрата по математика на Природо-математическия факултет на Югозападния университет. Също така, от 1996 година до настоящия момент е последователно асистент, старши асистент и главен асистент в Природо-математическия факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“, катедра „Математика“. Води семинарни упражнения по дисциплините: Алгебра, Висша алгебра, Линейна алгебра и аналитична геометрия, Математически анализ - I част, Математически анализ - II част, Основи на училищния курс по математика, Елементарна алгебра, Елементарна геометрия, Методи на обучението по математика. Води практикум за решаване на задачи от училищния курс по математика и педагогическата практика на студентите от специалностите „Педагогика на обучението по математика“ и „Педагогика на обучението по физика и математика“. Има повече от 7 години стаж като учител и почти 20 години стаж като университетски преподавател.

2. Характеристика, анализ и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд на тема „Учебно съдържание и модел за обучение в извънкласната работа по математика“ има впечатляващ обем – 350 страници, от които 198 основна част и 152 приложения. Структуриран е в увод, три глави, заключение, научно-приложни приноси, литература и 14 приложения. Съдържа над 160 фигури, над 10 схеми и 70 таблици. Списъкът с използвана литература включва 180 източника, от които 150 заглавия на кирилица, 7 на латиница и 23 от интернет.

Напоследък много обстоятелства в практиката на математическото образование доведоха до там, че само с урочна работа в клас не е възможно да се покрият всички изисквания, предявявани към обучението по математика. Например, такива са новите стандарти, свързани с Международния формат PISA за оценка постиженията на учениците, с въвеждането на Национално външно оценяване, със „слизането“ на математическите олимпиади и в по-долните класове и други. Във връзка с новите условия на обучението се появиха редица учебни пособия и сайтове за допълнителни занимания по математика. За съжаление много от тях не допринасят за постигане на образователните цели и създават погрешна представа за математиката като наука и практика. На този фон се появява необходимост от професионално изследване на въпроса за съдържанието и методиката на извънкласната работа по математика в училище. Настоящият дисертационен труд може да се разглежда като едно добро възможно решение, направено в резултат на задълбочено изследване на проблема за извънкласната работа в обучението по математика в продължение на повече от 15 години.

За целта, отначало е проучена и анализирана богатата психолого-педагогико-методическата литература, и е заявена концепция, свързана със съдържанието, целите и задачите на обучението по математика (в първа глава). Направени са важни изводи, един от които е, че учениците най-добре развиват своята познавателна активност, ако сами „преоткриват“ новите знания, а не ги получават наготово от учителя. Напълно естествено е това направление да се свърже от докторантката с извънкласните форми на работа, тъй като на този етап в развитието на математическото образование тези форми са най-подходящи за преоткриване, (а защо не, и за откриване) на нови знания. Във втора глава е направено пространно изследване на проблема за същността, формите и ролята на извънкласната работа по математика, като специално място е отделено на играта в обучението и ролята на извънкласната работа за мотивация на учениците. В трета глава след компетентно обсъждане на категорията **модел на обучение** задълбочено е изследван и проблемът за същността, ролята и мястото на **задачите** в училищния курс по математика. На основата на теоретичен анализ (от дидактическа гледна точка) в следващата глава (трета) е разработено конкретно математическо съдържание (Елементи от теория на графите, Принцип на Дирихле при решаване на задачи, Теория на числата и извънкласните форми, Диофантови уравнения, Симетрични полиноми). Под формата на кратки теоретични бележки и пълни дидактически системи от задачи по съответните теми е предложена конкретна методика за тяхното изучаване в извънкласни форми на работа по математика в съответните класове. Голямата част от математическото съдържание е ориентирано към средния курс IV – VII клас, където литературата за извънкласна работа е сравнително по-малко. Намирам, че тези разработки са оригинални и най-добре представят същността на работата. Моята оценка за дидактическите разработки е висока и смятам, че те имат запазено място в новата учебно-приложна практика по математика. Познавателната ефективност на предложеното учебно съдържание и съответната методика са проверени в учебната практика чрез дидактически експеримент в продължение на години и са представени пред научната общност на редица национални и международни форуми. Освен образователен ефект, предложените разработки имат и възпитателен ефект – провокират интерес към математиката от страна на учениците и професионално любопитство от страна на учителите по математика. Наред с многото класически задачи в дисертационния труд са намерили място и редица авторски задачи. Нещо повече, в труда намираме и нови теореми, например, теоремата за **Общ алгоритъм за намиране на признак за делимост на просто число**, както и нови (или малко известни) аритметични методи за решаване на задачи, подходящи за и учениците

от началните класове (**решаване на логически и комбинаторни задачи, лабиринти и маршрути чрез графи, както и метода „инверсия“**).

В края на анализа ще отбележа и това, че дисертацията убедително показва, че участието на учениците в извънкласните форми на работа по математика силно повишава тяхната мотивация за изучаване на математиката. Също така, изводите, направени в дисертационния труд, са обосновани и значими за обучението по математика.

3. Публикации по темата на дисертационния труд

Маряна Кацарска има (поне) 18 публикации, девет от които са по темата на дисертационния труд. От публикациите по дисертационния труд шест са самостоятелни и три са в съавторство с още един автор. На една от тях докторантката е първи и на две е втори автор. Шест от публикациите са доклади на научни конференции, поместени в реферирани сборници от съответните конференции. (Три от публикациите са доклади на пролетните конференции на Съюза на математиците в България, две от публикациите са доклади на Международни конференции, провеждани в гр. Стара Загора и една публикация е доклад от Международна научно-практическа конференция, проведена в гр. Мозырь.) Една публикация е поместена в сборник от доклади на международна конференция ПМФ, Section INFORMATICS AND INFORMATION TECHNOLOGIES, MATHEMATICS, Благоевград. (В дисертационния труд има информация и за още две публикации по темата на дисертационния труд, поместени в сборниците от доклади на международни конференции на ПМФ, но те не са включени в списъка, поместен в автореферата.) Две от публикациите са статии в списание „Начално училище“. Една от публикациите е на руски и една е на английски език. Публикациите по темата на дисертационния труд са успешна апробация на концепцията, заложена в него.

Авторефератът коректно отразява целта, предмета, задачите, структурата и съдържанието на дисертационния труд. Изводите, направени в него, са обосновани и следват логически от съжденията в теоретичната част и от резултатите от експерименталното изследване. Приемам изводите, направени в автореферата и ги оценявам като значими за математическото образование.

4. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Предложеното учебно съдържание за извънкласна работа по математика е нетрадиционно, интересно и практически приложимо. Съдържанието е класифицирано в отделни теми под формата на системи от задачи, които могат с успех да се използват в учебната практика. Предложеният модел за извънкласна работа се отличава с оригиналност, актуален е и е в синхрон с изследователския подход в обучението по математика. Разработките в дисертационния труд **обогатяват, разнообразяват и осъвременяват** извънкласната работа по математика в основното и средното училище, както в съдържателен, така и методически план. В дисертационния труд са посочени и перспективите за развитие на модела след включване на информационните технологии в предложената методика.

Заклучение

Намирам, че поставената цел в дисертационния труд е **постигната** и резултатите от представеното изследване на проблема за обогатяване на съдържанието и методиката на извънкласната работа по математика чрез включване на елементи от *теория на числата, теория на графите, принцип на Дирихле и симетрични полиноми* имат **важно значение** за теорията и са **приложими и актуални** в практиката на съвременното обучението по математика. Дисертационният труд показва, че **гл. ас. Маряна Георгиева Кацарска притежава отлични теоретични знания и богатпрактически опит** по научна специалност **Методика на обучението по**

математика. Чрез дисертационния труд гл. ас. Маряна Кацарска **демонстрира необходимите качества и професионални умения** за самостоятелно провеждане на **съдържателно** научно изследване в областта на методиката на математиката. Дисертационният труд представя **оригинални и научно-приложни** резултати в научната област.

Въз основа на гореизложеното убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено в рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен “доктор”** на Маряна Георгиева Кацарска в област на висше образование: 1. **Педагогически науки**, професионално направление 1.3. **Педагогика на обучението по ...**, научна специалност **Методика на обучението по математика.**

06.09.2015 г.
София

Изготвил становището:
(проф. д-р Здравко Лалчев)